

Vážení predstaviteľa Ministerstva kultúry Slovenskej republiky,
vážené vedenie Pamiatkového úradu SR,

dovoľte, aby sme ako pracovníci Odboru ochrany pamiatkového fondu Pamiatkového úradu Slovenskej republiky reagovali na zrušenie tohto odboru, ktoré sa má uskutočniť ako súčasť konsolidačných opatrení k 30.11.2024.

Pamiatkový úrad Slovenskej republiky má zákonom č. 49/2002 Z.z. o ochrane pamiatkového fondu (ďalej len pamiatkový zákon) veľmi jasne stanovenú pôsobnosť, kompetencie a povinnosti. Jeho základnými organizačnými zložkami je osem Krajských pamiatkových úradov (KPÚ) a centrálny Pamiatkový úrad SR v Bratislave (PÚ SR), ktoré majú zákonom logicky rozdelenú pôsobnosť na prvostupňový a druhostupňový výkon štátnej správy.

Pamiatkový zákon v § 10 jasne určuje povinnosti Pamiatkového úradu SR – t. j. centrály so sídlom v Bratislave:

- a) riadi a kontroluje výkon štátnej správy na úseku ochrany pamiatkového fondu uskutočňovaný krajskými pamiatkovými úradmi,**
- b) rieši a koordinuje odborné a výskumné úlohy a rozpracúva teóriu a metodológiu ochrany pamiatkového fondu,**
- c) zisťuje stav pamiatkového fondu a podmienky jeho ochrany,**
- d) schvaľuje zásady ochrany pamiatkového územia vypracované podľa § 11 ods. 2 písm. b),**
- e) rozhoduje v prvom stupni v správnom konaní vo veciach zverených mu týmto zákonom na úseku ochrany pamiatkového fondu,**
- f) preskúmava záväznú stanoviská krajských pamiatkových úradov,*
- g) rozhoduje o odvolaniach proti rozhodnutiam krajských pamiatkových úradov a preskúmava ich rozhodnutia*
- h) plní funkciu správcu príslušnej časti štátneho informačného systému,*
- i) vedie archív v oblasti ochrany pamiatkového fondu,*
- j) zabezpečuje rozvoj teórie a metodológie reštaurovania, buduje študijné, vývojové, reštaurátorské a analyticko-technologické pracovisko a laboratória,*
- k) zabezpečuje pamiatkové výskumy a reštaurátorské práce,**
- l) vykonáva a koordinuje dokumentačnú, vzdelávaciu, výchovnú, edičnú a propagačnú činnosť,**
- m) poskytuje odbornú a metodickú pomoc krajským pamiatkovým úradom,**
- n) spolupracuje s občianskymi združeniami a nadáciami zriadenými na záchranu, využívanie a prezentáciu pamiatkového fondu,**
- o) podieľa sa na medzinárodných projektoch ochrany a obnovy kultúrnych pamiatok a pamiatkových území a spolupracuje s medzinárodnými organizáciami a partnerskými inštitúciami v zahraničí,**
- p) poskytuje výpisy a elektronické odpisy z Ústredného zoznamu pamiatkového fondu (ďalej len „ústredný zoznam“),*
- q) vydáva pre potreby orgánov verejnej správy, orgánov činných v trestnom konaní a súdov odborné posudky a odborné stanoviská vo veci ochrany pamiatkového fondu, archeologických nálezov a archeologických nálezísk,**
- r) zastupuje štát ako poškodenú stranu v trestnom konaní v rozsahu pôsobnosti podľa tohto zákona mimo odvolacieho konania,*

Pracovná náplň Odboru ochrany pamiatkového fondu, zrušeného k 30.11.2024, sa týka všetkých tučným písmom vyznačených položiek činnosti inštitúcie vyplývajúcej zo zákona. Ide o mimoriadne široký záber činností, ktorý iné odbory a zložky inštitúcie v takej šírke nemajú, keďže sú užšie vymedzené na konkrétnejšie pracovné úlohy, ako to vyplýva z *Organizačného poriadku*. **Tieto činnosti nie je možné plnohodnotne delegovať a prerozdeliť na iné organizačné zložky ako argumentuje vedenie inštitúcie (článok v Hospodárskych novinách 7.11.2024), keďže ostatné organizačné zložky majú definovanú svojou odbornou podstatou inú pracovnú náplň a samozrejme,**

z tohto dôvodu, nemajú personálne zastúpenie príslušnými špecializovanými pracovníkmi (napríklad, v zmysle *Dodatku č. 1 k Organizačnému poriadku* rozhodovacia činnosť pre ochranné pásma síce preberá *Odbor evidencie pamiatkového fondu*, ten však nemá žiadne personálne a odborné obsadenie na túto špecializáciu).

Vedenie Pamiatkového úradu bolo postavené pred neľahkú úlohu 10% konsolidácie zamestnancov ich redukciov. PÚ SR je personálne dlhodobo mimoriadne poddimenzovaná inštitúcia, ktorá mala ku koncu roku 2023 na rozsah celého územia Slovenska len 380 zamestnancov.¹ Rozlíšenie počtu odborných pracovníkov a pracovníkov ekonomicko-prevádzkového úseku nie je v oficiálnych údajoch k dispozícii, ale je zrejmé, že počet odborníkov reálne sa venujúcich pamiatkam je ešte o značné číslo nižší ako sumárne číslo zamestnancov úradu. Podľa výročných správ inštitúcie je zrejmé, že od roku 2002, teda od transformácie Pamiatkového ústavu na Pamiatkový úrad SR, sa počty všetkých zamestnancov udržiavali relatívne konštantné v počte cca 330 ľudí. K výraznejšiemu nárastu počtu zamestnancov na 380 došlo v období rokov 2022 – 2023 v súvislosti s riešením veľkých projektových úloh ako Pamiatkový informačný systém (PAMIS), Plán obnovy a odolnosti a projektu Pro Monumenta financovaného z nórskeho fondu. Tieto úlohy boli ale ku koncu roku 2023 ukončené, takže od začiatku roku 2024 došlo k redukcii počtu zamestnancov inštitúcie na približný stav z predchádzajúceho obdobia (cca 340).

V rámci konsolidácie má dôjsť k redukcii v centre o 18 pracovných miest a na ôsmich KPÚ spolu o 13 miest. *Odbor Ochrany pamiatkového fondu (OOPF)* má 12 zamestnancov. Siedmym z nich skončí pracovný pomer, piati budú presunutí pod inú organizačnú zložku úradu, ale s tým, že dve z nich nastupujú onedlho na materskú dovolenku. Z vyššie uvedených čísiel vyplýva, že konsolidáciou je postihnutá najvýraznejšie práve nosná odborná a vedecko-výskumná zložka inštitúcie, vykonávajúca značný podiel práce centra stanovenej zo zákona. Rozsah a spektrum šírky realizovanej práce odborom je dokladovaný každoročne *Vyhodnotením činnosti OOPF za daný rok*.

Vyhodnocovanie činnosti tohto odboru je v mnohom špecifické, čo vyplýva práve z osobitého charakteru náplne jeho práce. Počty vydaných stanovísk alebo akékoľvek „počty čohosi“ sú v porovnaní s počtom deklarovanych rozhodnutí a vyjadrení KPÚ nepomerne, vzhľadom k typu práce a počtu správnych konaní prebiehajúcich na KPÚ. Ale ak nevieme, nakoľko sú rozhodnutia/stanoviská alebo iné úradné dokumenty, čo sa produkujú, zmysluplné či kvalitné a ako sa konkrétne premietajú v kvalite obnovy pamiatok, čo nám samotné počty hovoria o výkonnosti? Dlhodobo nie sú v oblasti pamiatkovej ochrany nastavené žiadne postupy pre relevantné vyhodnocovanie činnosti. Napríklad, keďže neexistuje monitoring pamiatkových území a hodnotenie kvality pamiatkovej obnovy národných kultúrnych pamiatok z hľadiska zachovania autenticity a ich pamiatkových hodnôt, tak je otázne, čo nám počty vydaných stanovísk povedia o kvalite ochrany pamiatok? Porovnávať výkonnú úradnú činnosť na KPÚ s výskumnými a prierezovými činnosťami v centre nedáva zmysel rovnako, ako sa nedá zmysluplne porovnávať projektová a grantová činnosť limitovaná časovým horizontom projektu (spravidla 3 – max. 5 rokov) so systematickou dlhodobou úradnou alebo výskumnou činnosťou. Podobne je potrebné si uvedomiť, že výstupy odboru častokrát slúžia ako základný pracovný materiál pre iné organizačné útvary úradu. Spracovanie týchto výstupov (spojené s terénnym výskumom, výskumom prameňov, dokumentáciou a celkovým vyhodnotením) je však časovo najnáročnejšie, a teda pri mechanickom kvantitatívnom porovnávaní pracovných „výkonov“ nutne menej početné.

Výkonnosť OOPF sa v zmysle zákona o štátnej službe vyhodnocuje nadriadenými aj tzv. hodnotením štátnej služby týchto zamestnancov pracujúcich v inštitúcii 5 – 25 rokov, kde dlhodobo dosahovali veľmi dobré a v niektorých prípadoch vynikajúce výsledky. Preto je zrejmé, že s ich prácou bolo vedenie inštitúcie spokojné. O to paradoxnejšie potom vyznieva fakt, že práve tento odbor je teraz rušený s argumentom neefektívnosti a slabej výkonnosti. Z výkazu činnosti práce odboru za minulý rok

¹ Údaj je čerpaný o oficiálneho zdroja: *Výročná správa PÚ SR za rok 2023*, s. 79. dostupného na webstránke úradu. Z uvedenej stránky sú čerpaná aj ďalšie štatistické údaje.

vyplýva práve naopak, veľmi široký záber jeho práce vykonanej podľa definovaného pamiatkového zákona.

Osobitne OOPF sústreďuje výkon odborných činností PÚ SR v konkrétnych oblastiach pamiatkového fondu – nehnuteľné pamiatky všetkých druhov, hnutelne pamiatky, pamiatkové územia a ochranné pásma. Odbor vedie správne konania a pripravuje rozhodnutia v prvom stupni v určených veciach zverených mu pamiatkovým zákonom a organizačným poriadkom, vydáva stanoviská mimo správneho konania a takisto posudzuje materiály, ku ktorým sa PÚ SR vyjadruje zo zákona. Spravuje agendu pamiatkových rezervácií, zón a ochranných pásiem, spracováva podklady na ich vyhlásenie, zmeny alebo zrušenie, posudzuje zásady ich ochrany a prezentácie, a pritom analyzuje a rozpracúva ich metodiku a navrhuje dlhodobu udržateľné riešenia pre ochranu prostredia pamiatkového fondu. Navrhuje vyhlásenia vecí za pamiatky, zmeny alebo zrušenia, ktoré tiež priamo a vopred prerokúva s orgánmi samosprávy a občanmi. Odbor bol dlhé roky – od spustenia danej úlohy v roku 1999, aj metodickým gestorom a aktívnym riešiteľom nosnej úlohy inštitúcie *Revízia Ústredného zoznamu pamiatkového fondu*, ktorá stále nie je ukončená vzhľadom k náročnosti a potrebe podrobnejšieho precizovania rozsahu pamiatok a definovania ich objektivej skladby pri nehnuteľných, resp. predmetovej skladby pri hnutelých pamiatkach.

Odborní zamestnanci odboru sa nad rámec svojich pracovných povinností, v snahe dosiahnuť kvalitu, podieľali aj na príprave metodických materiálov, ktoré boli riešené v rámci plnenia Plánu obnovy a odolnosti (12/2021 – 12/2023), dostupné online: <https://www.pamiatky.sk/plan-obnovy-a-odolnosti>.

Agendu odboru vykonávajú dlhoroční odborní zamestnanci (Mgr., Ing. arch., PhD.) so skúsenosťami, prehľadom a praxou, ktorí tiež podávajú expertízu v príslušnej oblasti. Výsledky ich práce sa využívajú v zákonnej pôsobnosti PÚ SR a taktiež ako výstupy výskumu v oblasti ochrany pamiatkového fondu (publikácie, príspevky v odborných periodikách, konferenciách doma i v zahraničí). Tým sa odbor tiež podieľa pri napĺňaní a obhajobe oprávnenia PÚ SR na vykonávanie vedecko-výskumnej činnosti, ktorú akredituje ministerstvo školstva.

Konsolidačné opatrenia v Pamiatkovom úrade SR sa dotkli a riešia sa v prevažujúcej miere na ťarchu odbornej zamestnanosti. V niektorých prípadoch ide o zamestnancov s praxou, ktorá presahuje dobu zriadenia pamiatkového úradu a dotknutí ľudia sa dlhodobu podieľajú na utváraní a udržiavaní odborného profilu inštitúcie ako súčasť rezortu kultúry. Teraz nariadené konsolidačné opatrenia sa nedotýkajú prevádzkových a technických zamestnancov, podľa našich informácií sa takto systematizované voľné pracovné miesta naďalej obsadzujú.

V rozhodnutí generálneho riaditeľa o organizačnej zmene na Pamiatkovom úrade Slovenskej republiky č. 4/2024 zo dňa 16. 10. 2024 sa uvádza: *„Zrušenie odboru pamiatkového fondu je jediným možným krokom po dohode s vedúcimi zamestnancami PÚ SR ako dosiahnuť požadovanú konsolidáciu rozpočtu OV 10 percent. Ruší sa 6 štátnozamestnaneckých miest (ďalej len „ŠZM“) a 1 miesto zamestnanca vykonávajúceho práce vo verejnom záujme (ďalej len „MVZ“). Odbor ochrany pamiatkového fondu mal byť odborom zabezpečujúcim metodológiu a vedu v rámci PU SR aj vo vzťahu ku KPÚ. Jednotliví zamestnanci tohto odboru majú individuálne špecializácie pre rôzne typy hnutelých kultúrnych pamiatok a nehnuteľných kultúrnych pamiatok. Na Slovensku nie je iné pracovisko, ktoré by kompenzovalo vedecký výskum pre tieto oblasti. Zároveň bude musieť byť agenda odborno-metodickej komisie (OMK) zriadenej pre posudzovanie pamiatkových výskumov delegovaná na iných zamestnancov PÚ SR bez finančnej kompenzácie.“* V tomto dokumente, sa teda nikde neuvádza ako dôvod zrušenia odboru jeho neefektívnosť, prípadne nedostatočná odbornosť dotknutých zamestnancov, ktorou vedenie Pamiatkového úradu opakovane argumentovalo na stretnutiach dňa 17.10.2024 i dňa 29.10.2024, ako aj v rozhovore pre *Hospodárske noviny* zo 7.11.2024. Paradoxne však vedenie samo protirečivo konštatuje, že neexistuje iné podobne špecializované pracovisko na Slovensku. Veľmi problematcky vyznieva aj tvrdenie vedenia, že spracovanie stanovísk pamiatkových výskumov pre OMK nebude finančne kompenzované po delegovaní na iných zamestnancov, čo však

ani nikdy nebolo takýmto spôsobom riešené. Napriek v minulosti opakovanej snahe predsedníctva OMK, spracovatelia posudkov a stanovísk, a to ako interní, tak aj externí, neboli za túto posudzovaciu činnosť nikdy honorovaní ako býva štandardom pri spracovávaní oponentských posudkov výskumných dokumentácií napríklad v akademickom prostredí. Rušením OOPF odchádzajú z OMK štyri pracovníčky, z ktorých dve sú držiteľkami osobitnej odbornej spôsobilosti na pamiatkové výskumy. Vedenie taktiež vo svojom vyjadrení úplne obchádza mimoriadne náročnú problematiku pamiatkových území a ochranných pásiem, ktorú má tento odbor v kompetencii, a na ktorú sa v iných odboroch nenachádzajú ekvivalentní špecializovaní odborníci. Z vyššie uvedeného rozhovoru pre *Hospodárske noviny* vyplynulo, že pre prácu na úrade sú potrební najmä architekti, stavební inžinieri, remeselníci a právnici. Pamiatková ochrana a starostlivosť o pamiatky je však principiálne interdisciplinárna a bez vzájomnej spolupráce rôzneho spektra profesionálnych odborníkov v podstate nemožná. Je nevyhnutné, aby sa na nej vždy podieľali odborníci z mnohých odborov a zastúpenie architektov je rovnocenné so zastúpením historikov umenia, archivárov, archeológov a podobných vedných disciplín. Pamiatková starostlivosť v žiadnom prípade nemôže dobre fungovať bez uplatnenia širokého spektra odborníkov a špecialistov.

Ochrana pamiatkového fondu je doménou štátu a patrí k jednému z odborov štátnej služby. V ochrane pamiatkového fondu nejestvujú alternatívne a systematizované pracovné miesta, ktoré by prípadne umožnili nové uplatnenie zamestnancov; ochrana pamiatkového fondu ako taká nie je zameniteľná s múzejníctvom a galeristikou, ktoré tvoria síce blízke, ale obsahovo odlišné špecializácie. Prípadný vznik nových pracovných miest v rámci úradov väčších miest (mimo Bratislavy) nemožno predpokladať z dôvodu konsolidácie, ktorá nateraz viedla združenie samospráv k odmietnutiu podpísania kolektívnej zmluvy vyššieho stupňa.

Situácia sama osebe je zároveň paradoxná: nútené rozviazanie pracovných pomerov so stabilizovanými odbornými zamestnancami Pamiatkového úradu SR povedie k ich odchodu z odvetvia, oslabí odborný profil inštitúcie, pričom náprava stavu (akiste žiaduca v záujme ďalšieho udržania a rozvoja) bude vyžadovať dlhé obdobie, kým prípadne získaní noví zamestnanci sa vypracujú na expertnú úroveň v ochrane pamiatok. Čo sú teda skutočné priority Pamiatkového úradu? **Nastavené konsolidačné opatrenia rozhodne nezohľadňujú odborné kritériá na fungovanie Pamiatkového úradu SR ako štátneho úradu a zároveň nosnej vedecko-výskumnej a odbornej inštitúcie, ktorá má jasne definované povinnosti vyplývajúce z platného pamiatkového zákona v oblasti ochrany pamiatkového fondu.**

19.11.2024

Zamestnanci Odboru Ochrany pamiatkového fondu Pamiatkového úradu SR, Bratislava

Ing. arch. Peter Andráš,
Mgr. Dagmara Baroková,
Ing. arch. Tereza Bartošíková, PhD.,
PhDr. Ingrid Gajdošová,
Mgr. Michaela Kalinová, PhD.,
Mgr. Tomáš Kowalski,
Mgr. Katarína Matejčíková,
Mgr. Lenka Megyeši Ďurčeková,
Ing. arch. Mgr. Soňa Ščepánová,
Ing. arch. Michaela Vargová, PhD.